

Anonymizovaná verze

Překlad

C-685/21 – 1

Věc C-685/21

Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce

Datum doručení:

15. listopadu 2021

Předkládající soud:

Oberster Gerichtshof (Rakousko)

Datum předkládacího rozhodnutí:

21. října 2021

Žalobkyně:

YV

Žalovaná:

Stadtverkehr Lindau (B) GmbH

Oberster Gerichtshof (Nejvyšší soudní dvůr, Rakousko) [*omissis*] vydal ve věci strany žalující YV [*omissis*] proti straně žalované Stadtverkehr Lindau (B) GmbH, Lindau, [*omissis*] Německo, [*omissis*] ohledně částky ve výši 58 710 EUR [*omissis*] a určení (hodnota předmětu sporu 10 000 EUR) v řízení o mimořádném opravném prostředku „*Revisionsrekurs*“ podaném stranou žalující proti usnesení Oberlandesgericht Innsbruck (Vrchní zemský soud v Innsbrucku, Rakousko) jakožto soudu rozhodujícího o opravném prostředku „*Rekurs*“ ze dne 18. března 2021, sp. zn. 1 R 5/21a-12, kterým bylo potvrzeno usnesení Landesgericht Feldkirch (Zemský soud ve Feldkirchu, Rakousko) ze dne 28. prosince 2020, sp. zn. 45 Cg 72/20t-5, [*omissis*]

u s n e s e n í

tohoto znění:

1. Soudnímu dvoru Evropské unie se na základě článku 267 SFEU předkládá následující předběžná otázka:

Je pojistitelem ve smyslu čl. 11 odst. 1 a čl. 13 odst. 2 *nařízení (EU) č. 1215/2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (přepracované znění)* i podnik, který sice není pojišťovnou, ale na základě výjimky z povinnosti uzavřít pojištění ve smyslu čl. 5 odst. 1 *směrnice 2009/103/ES o pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a kontrole povinnosti uzavřít pro případ takové odpovědnosti pojištění (kodifikované znění)* jakožto „kvazipojistitel“ podle rozhodného práva za motorová vozidla, která provozuje, odpovídá jako pojistitel podle ustanovení právních předpisů o pojištění?

2. [omissis] [přerušeni řízení]

O d ů v o d n ě n í:

1. Skutkový stav

1 Žalobkyně, která má bydliště v obvodu soudu prvního stupně, byla dne 30. července 2019 v Lindau (Německo) těžce zraněna při nehodě autobusu provozovaného žalovanou. Žalovaná je dopravní podnik provozující městskou hromadnou dopravu, který je podle § 2 odst. [1 bodu] 5 německého Pflichtversicherungsgesetz (zákon o povinném pojištění) osvobozen od povinnosti uzavřít pojištění občanskoprávní odpovědnosti.

2. Argumentace účastníků řízení

2 Žalobkyně od žalované požaduje náhradu škody. Sporné je, zda jsou v dané věci mezinárodně příslušné rakouské soudy.

3 Žalobkyně se opírá o čl. 13 odst. 2 ve spojení s čl. 11 odst. 1 písm. b) nařízení (EU) č. 1215/2012 (dále jen „nařízení Brusel Ia“). Je pravda, že žalovaná není pojišťovna. Podle německého práva je však jakožto komunální dopravce vyňata z povinného pojištění. Podle německého práva proto musí škody, na které se vztahuje povinnost uzavřít pojištění, nahradit stejným způsobem jako povinné pojištění občanskoprávní odpovědnosti. Z tohoto důvodu musí být rovněž možné podat přímou žalobu k soudu příslušnému pro věci pojištění.

4 Žalovaná navrhuje zamítnutí žaloby. Tvrdí, že není pojišťovna, a proto se nepoužijí ustanovení nařízení Brusel Ia týkající se pojišťovacího práva. Výjimka z povinnosti uzavřít pojištění na tom nemůže nic změnit.

3. Dosavadní průběh řízení

5 Soud prvního stupně žalobu odmítl z důvodu mezinárodní nepříslušnosti. Příslušnost podle čl. 13 odst. 2 ve spojení s čl. 11 odst. 1 písm. b) nařízení Brusel

Ia se vztahuje pouze na žaloby podané proti pojišťovně, nikoli – jako v tomto případě – proti držiteli [vozidla].

- 6 Soud rozhodující o opravném prostředku „Rekurs“ toto rozhodnutí potvrdil. Sdílel názor soudu prvního stupně, že žaloba podaná proti držiteli vozidla zúčastněného na nehodě není věcí pojištění ve smyslu nařízení Brusel Ia. Skutečnost, že se na žalovanou nevztahuje povinnost uzavřít pojištění, nevede ke změně posouzení.
- 7 Oberster Gerichtshof (Nejvyšší soudní dvůr) musí rozhodnout o opravném prostředku „Revisionsrekurs“, který podala žalobkyně a kterým se domáhá rozhodnutí o uznání příslušnosti. Žalobkyně i nadále zastává názor, že se použije pravidlo o příslušnosti soudu místa bydliště žalobce uvedené v čl. 13 odst. 2 ve spojení s čl. 11 odst. 1 písm. b) nařízení Brusel Ia. Podle německého práva žalovaná s ohledem na výjimku z povinnosti uzavřít pojištění [za škodu] sama odpovídá jako pojistitel; žalobkyně je vůči ní v postavení „slabší“ strany ve smyslu judikatury Soudního dvora. Vzhledem k tomu, že jinak by hrozily rozpory v posouzení, musí se tato okolnost projevit i v oblasti právních předpisů o příslušnosti.

4. Právní základ

- 8 4.1. Článek 11 odst. 1 písm. b) a čl. 13 odst. 2 *nařízení (EU) č. 1215/2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech* (nařízení Brusel Ia) znějí následovně:

Článek 11

1. Pojistitel, který má bydliště v některém členském státě, může být žalován:

b) v jiném členském státě v případě žaloby podané pojistníkem, pojištěným nebo oprávněnou osobou u soudu místa bydliště žalobce, [...]

Článek 13

2. Na žalobu, kterou poškozený podává přímo proti pojistiteli, se použijí články 10, 11 a 12[, je-li taková přímá žaloba přípustná].

- 9 Z těchto ustanovení, která byla obsažena již v nařízení (EU) č. 44/2001 (nařízení Brusel I), Soudní dvůr v ustálené judikatuře vyvozuje, že poškozený může proti pojistiteli občanskoprávní odpovědnosti protistrany zúčastněné na nehodě podat přímou žalobu, je-li přípustná podle rozhodného práva, v místě svého vlastního bydliště (*Odenbreit*, C-463/06; *KABEG*, C-340/16).
- 10 4.2. Žalovaná je podle § 2 odst. 1 bodu 5 německého zákona o povinném pojištění vyňata z povinného pojištění. Podle tohoto ustanovení se § 1 německého zákona o povinném pojištění (tedy uložení povinnosti uzavřít pojištění) nevztahuje na:

5. *právnícké osoby, které získají krytí od sdružení založeného za účelem náhrady škody, za kterou jeho členové odpovídají na základě občanskoprávní odpovědnosti (Haftpflichtschadenausgleich), které je podle § 3 odst. 1 bodu 4 Versicherungsaufsichtsgesetz (zákon o dohledu nad pojišťovnami) vyňato z působnosti dohledu nad pojišťovnami.*

- 11 Toto ustanovení odkazuje na § 3 odst. 1 bod 4 německého zákona o dohledu nad pojišťovnami. Podle tohoto ustanovení dohledu nepodléhají:

4. *sdužení obcí a svazů obcí bez právní osobnosti, pokud je jejich účelem poskytnout prostřednictvím průběžného financování náhradu za škody níže uvedené povahy vzniklé v důsledku rizik, za která odpovídají jejich členové a takové podniky provozované za účelem plnění úkolů veřejné služby, na kterých činí účast některého člena či několika členů, kteří mají status obce, nebo, v případech uvedených pod písmenem b), jiných územních společenství minimálně 50 procent: [...]*

b) škody vzniklé v důsledku držby motorových vozidel

[...]

- 12 Tato výjimka se typicky vztahuje na dopravní podniky obcí, které pro svá vozidla neuzavírají pojištění občanskoprávní odpovědnosti, nýbrž škody hradí pomocí sdružení s jinými obcemi prostřednictvím systému průběžného financování a tímto způsobem si mezi sebou interně rozdělují rizika [*omissis*]. Uvedené sdružení (*Haftpflichtschadenausgleich*) zakládá vzájemné nároky členů; poškozenému vůči tomuto sdružení (bez právní osobnosti) nevzniká žádný nárok.

- 13 4.3. Pro případ výjimky z povinnosti uzavřít pojištění stanoví § 2 odst. 2 německého zákona o povinném pojištění toto (zvýraznění provedl předkládající senát):

*(2) Držitelé vozidel, kteří jsou podle odst. 1 bodů 1 až 5 zproštěni povinnosti uzavřít pojištění, jsou, pokud není pojistná ochrana v oblasti občanskoprávní odpovědnosti poskytnuta na základě pojištění, které uzavřeli a které odpovídá ustanoveným tohoto zákona, v případě vzniku škod, které mají povahu uvedenou v § 1, povinni odškodnit řidiče i ostatní osoby, které by získaly krytí z pojištění občanskoprávní odpovědnosti uzavřeného na základě tohoto zákona, stejným způsobem a ve stejném rozsahu jako pojistitel v případě existence takového pojištění občanskoprávní odpovědnosti. Uvedená povinnost je omezena na částku odpovídající minimálním limitům pojistného plnění. Je-li způsobena újma na zdraví nebo majetková škoda, odpovídá držitel vozidla ve vztahu k třetím osobám i v případě, pokud řidič vznik skutečnosti, za kterou [držitel vozidla] odpovídá třetí osobě, způsobil úmyslně a protiprávně. Paragraf 12 odst. 1 druhá až pátá věta platí přiměřeně. Ustanovení § 100 až § 124 *Versicherungsvertragsgesetz* (zákon o pojistné smlouvě), jakož i § 3 a § 3b a *Kraftfahrzeug-Pflichtversicherungsverordnung* (nařízení o povinném*

pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel) se použijí obdobně. Splní-li držitel vozidla povinnosti uvedené v první větě, může na základě obdobného použití § 116 a § 124 zákona o pojistné smlouvě požadovat náhradu vynaložených částek, pokud by pojistitel v případě existence pojištění byl zproštěn povinnosti poskytnout řidiči nebo jiné spolupojištěné osobě pojistné plnění; v ostatních případech je regres držitele vůči těmto osobám vyloučen.

- 14 Výjimka z povinnosti uzavřít pojištění tedy vede k tomu, že držitel poškozenému odpovídá jako pojistitel občanskoprávní odpovědnosti, z tohoto důvodu je v Německu označován jako „kvazipojistitel“ (*Quasiversicherer*) nebo „samopojistitel“ (*Eigenversicherer, Selbstversicherer*). Tato odpovědnost nastupuje vedle odpovědnosti držitele a nahrazuje odpovědnost, kterou jinak nese pojistitel občanskoprávní odpovědnosti [*omissis*].
- 15 4.4. Právní úprava výjimky z povinnosti uzavřít pojištění uvedená v § 2 německého zákona o povinném pojištění vychází z čl. 5 odst. 1 směrnice 2009/103/ES *o pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a kontrole povinnosti uzavřít pro případ takové odpovědnosti pojištění* (dále jen „směrnice 2009/103/ES“). Toto ustanovení zní (zvýraznění provedl předkládající senát):

1. Členský stát se může odchýlit od článku 3, pokud jde o určité fyzické nebo právnické osoby, veřejnoprávní i soukromoprávní; dotýčný stát sestaví seznam takových osob a oznámí jej ostatním členským státům a Komisi.

Členský stát uplatňující tuto výjimku přijme vhodná opatření, aby zabezpečil, že bude vyplacena náhrada za jakoukoli věcnou škodu nebo škodu na zdraví způsobenou na jeho území a na území jiných členských států vozidly, která takovým osobám patří.

Zejména určí v zemi, kde vznikne věcná škoda nebo škoda na zdraví, orgán nebo subjekt pověřený náhradou škody, za podmínek stanovených právními předpisy tohoto státu, poškozeným v případech, kdy nelze použít čl. 2 písm. a).

Předá Komisi seznam osob, které jsou osvobozeny od povinného pojištění, a orgánů nebo subjektů pověřených náhradou škody.

Komise tento seznam zveřejní.

5. K předběžné otázce

- 16 5.1. Ze znění článku 10 a následujících nařízení Brusel Ia jednoznačně vyplývá, že se vztahují pouze na „věci pojištění“. Je tomu tak i v případě přímé žaloby proti pojistiteli občanskoprávní odpovědnosti podle čl. 13 odst. 2 ve spojení s čl. 11 odst. 1 písm. b) nařízení Brusel Ia. Toto ustanovení se tedy nepoužije na žaloby

proti držiteli (rozhodnutí OGH [Oberster Gerichtshof (Nejvyšší soudní dvůr)] ve věci 2Ob 189/18k SZ 2018/89; ve výsledku i rozhodnutí BGH [Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr, Německo)] ve věci VI ZR 279/14). Uvedené je v souladu i s účelem zvláštních ustanovení ve věcech pojištění, který zdůrazňuje Soudní dvůr, a to poskytnout protistraně pojistitele jakožto typicky slabší straně zvláštní ochranu v oblasti právních předpisů o příslušnosti (*Groupe Josi*, C-412/98, bod 64; *Odenbreit*, C-463/06, bod 28; *KABEG*, C-340/16, bod 28; *Hofsoe*, C-106/17, bod 40).

- 17 5.2. V projednávané věci však žalobkyně žalovanou nežaluje jakožto držitele motorového vozidla. Naopak poukazuje na skutečnost, že žalovaná podle německého práva s ohledem na výjimku z povinnosti uzavřít pojištění [za škodu] odpovídá jako pojistitel občanskoprávní odpovědnosti. Podle § 2 odst. 2 německého zákona o povinném pojištění se zejména použijí ustanovení německého Gesetz über den Versicherungsvertrag (zákon o pojistné smlouvě, dále jen „VVG“) o pojištění občanskoprávní odpovědnosti (§ 100 až § 112 VVG) a o povinném pojištění (§ 113 až § 124 VVG), a to obdobně.
- 18 5.3. Vystává tak otázka, zda se i v tomto případě použije pravidlo o soudní příslušnost stanovené v čl. 13 odst. 2 ve spojení s čl. 11 odst. 1 písm. b) nařízení Brusel Ia.
- 19 (a) Z doslovného výkladu uvedených ustanovení by mohlo vyplývat, že se za „pojistitele“ považují pouze osoby, které skutečně provozují pojišťovnu. V tomto případě tomu tak není, jelikož žalovaná pouze sama odpovídá jako pojistitel, nenabízí ale pojišťovací služby pro jiné osoby. Z tohoto důvodu lze rovněž mít za to, že osoba poškozená při nehodě není ve vztahu vůči žalované – společnosti s ručením omezeným, která poskytuje služby v oblasti místní hromadné dopravy – „typicky“ slabší stranou.
- 20 (b) Znění čl. 13 odst. 2 ve spojení s čl. 11 odst. 1 písm. b) nařízení Brusel Ia ovšem nevylučuje, aby byla za „pojistitele“ považována každá osoba, která podle rozhodného (v tomto případě tedy německého) práva [za škodu] odpovídá podle ustanovení právních předpisů o pojištění.
- 21 Tomu nasvědčuje i systematický výklad: Povinnost uzavřít pojištění stanovená směrnicí 2009/103/ES i příslušnost soudu místa bydliště žalobce podle čl. 13 odst. 2 ve spojení s čl. 11 odst. 1 písm. b) nařízení Brusel Ia shodně slouží k ochraně poškozeného: Prostřednictvím povinnosti uzavřít pojištění má být zajištěno, že poškozený obdrží náhradu bez ohledu na finanční situaci osoby, která způsobila škodu. Příslušnost soudu místa bydliště žalobce má v případech s přeshraničním prvkem usnadnit vymožení tohoto nároku. Tato pravidla stanovená unijním právem jsou tedy obsahově provázána a jsou v tomto ohledu soudržná.
- 22 Článek 5 odst. 1 směrnice 2009/103/ES umožňuje členským státům stanovit výjimky z povinnosti uzavřít pojištění, členské státy ale musí zajistit, aby poškození i tak obdrželi náhradu škody. Uvedené se očividně zakládá na názoru

evropského normotvůrce, že výjimka z povinnosti uzavřít pojištění nesmí vést ke znevýhodnění osob poškozených při nehodě. Tento názor je do německého práva (pro situaci, která nastala v projednávané věci) proveden tím, že a) že je výjimka z povinnosti uzavřít pojištění podmíněna krytím rizika prostřednictvím závazkově právního sdružení založeného za účelem náhrady škody (*Haftpflichtschadenausgleich*), takže poškozený stejně jako v případě krytí pojištěním nenese riziko platební neschopnosti osoby, která způsobila škodu, a že b) poškozený může vůči držiteli vyňatému z povinnosti uzavřít pojištění uplatnit stejné nároky jako vůči pojistiteli. Hmotněprávní ochrana poškozených je tak zachována i v případě výjimky z povinnosti uzavřít pojištění, a to nezávisle na tom, zda má poškozený bydliště v Německu nebo v jiném státě.

- 23 Vykládá-li se naproti tomu čl. 13 odst. 2 ve spojení s čl. 11 odst. 1 písm. b) nařízení Brusel Ia v tom smyslu, že by se měl vztahovat pouze na žaloby proti pojišťovněm, byla by v případech s přeshraničním prvkem díky výjimce z povinnosti uzavřít pojištění oslabena ochrana poškozeného v oblasti právních předpisů o příslušnosti. V projednávané věci by možnost vymožení nároku v místě bydliště žalobkyně byla závislá na tom, zda by se na straně protistrany zúčastněné na nehodě jednalo o dálkový autobus, na který se vztahuje pojištění občanskoprávní odpovědnosti, nebo o autobus městské hromadné dopravy, který je vyňat z povinnosti uzavřít pojištění. Pravidla o povinnosti uzavřít pojištění a o mezinárodní příslušnosti by tak ztratila soudržnost, kterou jinak mají.
- 24 Z tohoto důvodu se – i na základě zásady soudržnosti stanovené unijním právem (článek 7 SFEU) – jeví jako nasnadě, aby byl názor normotvůrce, na kterém je založen čl. 5 odst. 1 směrnice 2009/103/ES, zohledněn i při výkladu čl. 13 odst. 2 ve spojení s čl. 11 odst. 1 písm. b) nařízení Brusel Ia. Ani v tomto případě by tedy výjimka z povinnosti uzavřít pojištění neměla vést ke znevýhodnění osoby poškozené při nehodě. V projednávané věci by toho mohlo být dosaženo tak, že se za „pojistitele“ bude považovat každá osoba, která podle rozhodného práva v případě výjimky z povinnosti uzavřít pojištění [za škodu] odpovídá stejně jako pojistitel.
- 25 V této souvislosti by žalobkyně rovněž nepochybně mohla být považována za (typicky) „slabší stranu“ ve smyslu judikatury Soudního dvora Evropské unie. Je pravda, že je možné, že žalovaná – na rozdíl od pojišťoven – nedisponuje vlastní strukturou vytvořenou za účelem likvidace škod. Sdružení založené za účelem náhrady škody (*Haftpflichtschadenausgleich*) (tedy rozdělení rizika mezi několik obcí) jí ale umožňuje i náhradu vysokých škod, aniž by byla ohrožena její hospodářská existence. Z hospodářského hlediska se tak nachází v mnohem silnějším postavení než typický poškozený, který je odkázán na poskytnutí náhrady.
- 26 5.4. Z posledně uvedených důvodů se Oberster Gerichtshof (Nejvyšší soudní dvůr) přiklání spíše k názoru, že by se i v tomto případě mělo použít pravidlo o příslušnosti soudu místa bydliště žalobce stanovené v čl. 13 odst. 2 ve spojení s čl. 11 odst. 1 písm. b) nařízení Brusel Ia. Možný je ovšem i jiný výklad. Oberster

Gerichtshof (Nejvyšší soudní dvůr) je tedy jakožto soud posledního stupně povinen předložit žádost o rozhodnutí o předběžné otázce.

6. Přerušení řízení

[*omissis*]

Oberster Gerichtshof (Nejvyšší soudní dvůr),

ve Vídni dne 21. října 2021

[*omissis*]

PRACOVNÍ DOKUMENT